

FINANTSKOLLEDŽI
AASTAKONVERENTS 2019

RAHAST NII JA TEISITI

FINANTSKOLLEDŽI TOIMETISED

NR 2/2019

FINANTSKOLLEDŽI TOIMETISED

NR 2/2019

FINANTSKOLLEDŽI
AASTAKONVERENTS 2019

RAHAST NII JA TEISITI

FINANTSKOLLEDŽ

sisekaitse.ee

Finantskollidž on tolli ja maksunduse erialal õppetööd, täiendusõpet, rakendusuringuid ning teadus- ja arendustegevust korraldav struktuuriüksus Sisekaitseakadeemias. Finantskollidži Toimetistes avaldatakse tolli ja maksunduse erialaga seotud kirjeldavaid, analüütilisi ja uurimuslikke kirjutisi. Kirjutisi ei ole eelretsenseeritud ja nende sisu eest vastutavad autorid.

Autoriõigus: Sisekaitseakadeemia 2019

Keeletoimetaja: Siiri Soidro

Kujundaja: Jan Garshnek

ISSN 2674-3493

Finantskollidž

Sisekaitseakadeemia

Kase 61, 12012 Tallinn

e-post: fktoimetised@sisekaitse.ee

www.sisekaitse.ee/et/FK

www.sisekaitse.ee/kirjastus

SISUKORD

Eessõna <i>Indrek Saar</i>	5
Teel suurima vabatahtliku maksukuulekusega riigiks Euroopas <i>Piret Põldre-Vahur</i>	7
Maksu- ja Tolliameti teenuste uuendustest <i>Sander Aasna</i>	9
Ettevõtja ja maksunõustaja ootused maksusüsteemile ja maksumenetlusele <i>Gaily Kuusik</i>	10
Maksuduritegu rahapesu eelkuriteona <i>Karmen Sipelgas</i>	12
Riiginõuded – riigi nõuded <i>Kerly Randlane, Tanel Ermel</i>	14
Toll heas ja kurjas <i>Voldemar Linno</i>	16
Kes tasub suitsetajate arve ühiskonnale? <i>Indrek Saar</i>	17
Tolliametniku kutseoskustest <i>Helle Koitla</i>	19
Rahast nii ja teisiti <i>Gabriel Tavits</i>	21

EESSÕNA

Indrek Saar
Toimetaja

Finantskolledži toimetiste teine number on pühendatud finantskolledži aastakonverentsile, mis toimus 2019. aastal juba 12. korda. Avaldame toimetistes ettekannete lühikokkuvõtted, et esinejate põhiteesid ja mõtted jõuaksid ka laiemale avalikkuseni. Selle aasta konverentsi teema oli „Rahast nii ja teisiti” ning esinejad arutlesid maksunduse ja tolli aktuaalsetel teemadel, mis seostuvad ühel või teisel viisil rahaga.

Ettekannete lühikokkuvõtted võib jagada kahte ossa. Esimeses osas keskendutakse otseselt või kaudselt maksutahtega seotud teemadele. Piret Pöldre-Vahur ja Sander Aasna arutlevad Maksu- ja Tolliameti strateegiliste suundade ning neid toetavate uuenduslike teenuste üle. Karmen Sipelgas tutvustab oma finantskolledžis 2019. aastal kaitstud lõputöö tulemusi, kus ta käsitles maksu- ja rahapesukuritegude uurimise probleeme. Erasektori ootuseid maksusüsteemile ja maksumenetlusele analüüsib Gaily Kuusik. Kerly Randlane ja Tanel Ermel arutlevad riiginõuete haldamise ja sissenõudmise probleemide ja lahenduste üle.

Teises osas käsitlevad autorid tolliküsimusi. Voldemar Linno sisustab oma kirjutises tollikuulekuse mõistet ning kirjeldab Maksu- ja Tolliameti tegevust selle parandamisel. Indrek Saar analüüsib tubakatoodete mõju ühiskonnas ja tolliametnike rolli selle kontrollimisel. Helle Koitla tutvustab finantskolledžis 2019. aastal valminud uuringut, mille fookuses oli tolliametnike kutsestandardi võimaliku koostamisega seotud küsimused. Viimases kirjutises käsitleb Gaabriel Tavits rahaliste väärtuste erinevaid tähendusi avalikus teenistuses, see oli ka konverentsi viimane ja kokkuvõttev ettekanne.

TEEL SUURIMA VABATAHTLIKU MAKSUKUULEKUSEGA RIIGIKS EUROOPAS

Piret Põldre-Vahur

Maksu- ja Tolliameti personalijuht

piret.poldre-vahur@emta.ee

Raha on inimeste jaoks emotsionaalne teema, millel on voli suunata meie mõtteid, suhtumist, otsuseid ja käitumist. Seda suurem kunst on mõjutada iga inimest ausalt järgima ühiskondlikku kokkulepet loovutada osa teenitust ja majandustehingute käigus omanikku vahetavast rahast riigile. Eesti Maksu- ja Tolliamet täidab oma missiooni riigi maksutulude kogujana näoga maksumaksjate poole, luues teadlikult keskkonda, mis toetaks maksumaksja motivatsiooni tasuda maksud õigesti ja käituda majanduskeskkonnas korrektselt. Valitud suuna õigsuses veendununa soovime jõuda suurima vabatahtliku maksukuulekusega riigiks Euroopas.

Viimastel aastatel tehtud rahvusvahelised uuringud maksukuulekuse mõjutamise kohta räägivad ühte keelt: selleks, et esile kutsuda positiivseid muutusi maksukäitumises, tuleb lähtuda inimkäitumise psühholoogilistest aspektidest. Viimaste hulka kuuluvad maksukäitumist silmas pidades teadmised maksustamisest, hoiakud maksude maksmise suhtes, individuaalsed, sotsiaalsed ja ühiskondlikud normid, maksudest kõrvalehoidumise võimaluste tajumine, õigluse taju, motivatsioon ning reeglite järgi käitumine.

Eesti inimeste maksutahte ehk sisemise motivatsiooni suurendamine maksude vabatahtlikuks tasumiseks on Maksu- ja Tolliameti üks neljast põhieesmärgist. Käsitleme maksutahtet eri parameetrite kaudu, mille mõjutamiseks suuname teadlikke tegevusi ja mõõdame nende mõju ajas. Nendeks parameetriteks on i) Eesti elanike teadmised Eesti maksusüsteemi kohta, ii) hoiakud maksude maksmise ja sellest tulenevate hüvede või kaasnevate tagajärgede osas, iii) sotsiaalsed normid, mis annavad hinnanguid ja kohustavad, ning iv) nii enda kui ka makse koguva institutsiooni käitumise tajumine.

Soodsa maksutahte suunamist korrektseks maksukäitumiseks toetavad järgmised kaks Maksu- ja Tolliameti põhieesmärki: lihtsate ja mugavate teenuste pakkumine ning järelevalve võrdse maksukonkurentsi ja ühiskonna kaitse tagamiseks (Maksu- ja Tolliamet, 2019). Maksu- ja Tolliameti tegevused toetuvad arusaamisele, et seaduskuulekas käitumine peab olema maksumaksjale mugav ja lihtne, võimaluse korral lausa märkamatu, seaduse rikkumine aga tülikas ja kulukas. Kummagi eesmärgi täitmist toetavad innovatiivne tehnoloogia ning kliendist/sihtgrupist lähtuvalt disainitud lahendused.

Ühiskonna liikmete käitumist on võimalik suunata inimestel, kelle heas tahtes, professionaalses nõuandes, käitumise õiguslikkuses ja korrektsuses ei ole kellelgi põhjust kahelda. Seetõttu on Maksu- ja Tolliameti neljas põhieesmärk suunatud oma töötajate arendamisele ja organisatsiooni järjepidevale edendamisele. Peame oluliseks, et Maksu- ja Tolliametis töötavad pühendunud ja kompetentsed inimesed, kes teevad omavahel tulemuslikku koostööd seatud eesmärkide täitmiseks.

Maksu- ja Tolliameti valitud suunad Eesti elanike maksutahte ja -käitumise mõjutamisel on olnud tulemuslikud. Oktoobris 2019 teist korda läbi viidud Eesti elanike maksutahte uuring (Eesti Uuringukeskus, 2019) näitab, et 92% Eesti elanikest peab maksude maksmist tähtsaks kodanikukohustuseks. 72% Eesti elanikest usub üldiselt, et enamik inimesi deklareerib maksud korrektselt ära; oma lähedastest usub maksukuulekust 81% eestimaalastest. Alati korrektset maksukäitumist enda kohta väitis 63% maksumaksjatest, 28% sai selle väitega pigem nõustuda. Järelevalve tähtsusele viitab uuringu tulemustes see, et üle poole vastanutest mõonab maksutahte olulise komponendina ka hirmu jääda vahele. Maksutahtet mõjutavate indikaatorite põhjal arvutatav maksutahte indeks on aasta vältel suunatud mõjutamistegevuste kaasabil kasvanud 64,7 punktilt 2018. aastal 66,5 punktile 2019. aastal.

Suurimad positiivse muutuse mõjutajad on seejuures usalduse täiendav kasv Maksu- ja Tolliameti vastu (Turu-Uuringute AS-i (2019) tehtud institutsioonide usaldusvärsuse uuringu järgi usaldab Maksu- ja Tolliameti 81% Eesti elanikest, mis paigutab meid institutsioonide pingereas neljandale kohale), paranenud teadmine Eesti maksusüsteemi kohta ja hinnang selle õiglusele ning järjekindla järelevalve teadvustamine.

Maksu- ja Tolliamet on järjepidevalt arenev tööandja, kelle juures on iga töötaja panusel suur mõju ja tähendus. Igaüks meist aitab oma tööga kaasa sellele, et maksuraha laekub ning majanduskeskkond on kaitstud.

Viidatud allikad

Eesti Uuringukeskus, 2019. Eesti elanike maksutahte uuring 2019.

Maksu- ja Tolliamet, 2019. Maksu- ja Tolliameti arengukava 2019.

Turu-Uuringute AS, 2019. Institutsioonide usaldusvärsus, III kvartal 2019.

MAKSU- JA TOLLIAMETI TEENUSTE UUENDUSTEST

Sander Aasna

Maksu- ja Tolliameti avalike teenuste valdkonnajuht

sander.aasna@emta.ee

Maksu- ja Tolliameti üks strateegiline peasuund riigi ootuste täitmiseks on lihtsate ja mugavate teenuste pakkumine. Usume, et vabatahtliku maksulaekumise kõrge taseme hoidmiseks ja jätkuvaks tõstmiseks on kasutajakogemus kriitilise tähtsusega. Pöörame pidevalt tähelepanu sellele, et kasutaja jaoks oleks maksude ja aruandluskohustuse täitmine võimalikult väikese ajakuluga ning võimalikult lihtne ja mugav. Räägime lähemalt sellest, mis on olnud viimased suuremad sammud strateegia elluviimisel ning mida uut ja põnevat on tulemas.

Maksu- ja Tolliameti uue iseteeninduse e-MTA peamine eesmärk on hoida kokku kasutaja aega ja juhtida tähelepanu kõige olulisemale. Samuti oli projekti üks eesmärk kasutajakogemuse ühtlustamine teenusteüleselt. Selleks toodi rakendused ühtse visuaali ja raamistiku alla. Uuel töölaual on võimalik kuvada informatsiooni endale sobival viisil ja suhelda vahetult MTA-ga. Viimase puhul on mitu uuendust, mis hoiavad kasutaja aega kokku. Näiteks kontekstipõhine suhtlus, mis tähendab, et vestluse teema on eeldefineeritud vastavalt sellele, mis teenuse kasutamine parasjagu käsil on ja millise esindatava alt toiminguid sellel hetkel tehakse. Nii maksude kui ka tolli töölaual kuvatakse kompaktselt kõikide esindatavate kaupa teenuste staatust ning kätte jõudnud ja ees seisvaid kohustusi, millega tuleb tegeleda.

Maksukäitumise hinnangu teenuse eesmärk on anda kasutajale operatiivset tagasisidet tema maksuasjade korrasoleku kohta. Tegemist on ettevõtjale ennetava meetmega, et maandada kontrollmenetluse riski, kuna maksukäitumise hinnang annab ettevõtjale võimaluse näha ennast läbi Maksu- ja Tolliameti silmade. Kui hinnangutes on kohti, mis vajaksid parandamist, esitame ka konkreetsed selgitused, kus on probleemid, ning juhised, mida teha, et hinnang paraneks. See aitab ennetada Maksu- ja Tolliameti lisakontrolle. Hinnanguid anname kahes aspektis:

- 1) maksukuulekuse hinnang,
- 2) maksuasjade korrasoleku hinnang.

Maksukäitumise hinnangu teenuses kuvatav informatsioon koosneb avalikust osast ja kinnisest/personaalsest osast. Avalikud andmed on kõigile nähtavad ja leitavad ka muudest portaalidest, kinnine osa on hinnangute info, mida kuvame vaid konkreetsele ettevõttele. Hinnangute info jagamine on ettevõtja enda kontrolli all, mis tähendab, et ettevõtja ise otsustab, kas, kellele ja mis osas ta oma maksukäitumise hinnangu infot avalikustab. Maksukäitumise hinnangu puhul on tegemist teenusega, mis väärtustab ettevõtja ja MTA aega ning võimaldab ennetada kulukaid kontrolle.

Kokkuvõttes loob MTA uusi lahendusi selleks, et rohkem väärtustada kasutaja aega ja optimaalselt kasutada riigi ressursse, pakkudes lihtsaid ja mugavaid teenuseid.

ETTEVÕTJA JA MAKSUNÕUSTAJA OOTUSED MAKSUSÜSTEEMILE JA MAKSUMENETLUSELE

Gaily Kuusik

Deloitte Advisory AS maksunõustaja, Sisekaitseakadeemia vilistlane
gkuusik@deloittece.com

Eesti poliitiline suund on viimasel ajal tugevalt muutunud ning see on pinnale tõstnud ka eri huvigruppide soovid ja ootused riigile ja seadustele, sealhulgas maksuõigusele. Nii oleme saanud jälgida debatte käibemaksumäära langetamisest, kogumispensionite süsteemi reformist ja tulumaksusüsteemi muutmisest. Maksukoormuse tase on selgelt poliitiline küsimus, mistõttu keskendun pigem Eesti maksusüsteemi ja maksumenetluse efektiivsusele ja terviklikkusele.

Eesti praegust maksusüsteemi on peetud pigem lihtsaks ning maksumenetlust kiireks ja mugavaks. Kas see ka päriselt nii on? Heitkem pilk praegusele maksusüsteemile ja maksumenetlusele maksunõustaja ja maksumaksja silme läbi.

Võiks arvata, et maksunõustaja huvid on risti vastupidised ettevõtjate omadega, kus keerulised maksureeglid ja -menetlus annab võimaluse rohkemaks nõustamiseks. Tegelikuses on ootus sama: lihtne ja selge maksureeglistik ning seaduslik, kiire ja võrdset kohtlemist tagav maksumenetlus.

Kõik see, mis pakub kindlust maksumaksjale, pakub kindlust ka nõustajale. Ettevõtja ja maksuhalduri või laiemalt kogu riigi huvi peaks olema mitte üksnes makstud maksusumma, vaid ausa konkurentsiga läbipaistev ettevõtlik keskkond, kus kõigil osapooltel on võrdsed võimalused. Seega ei ole maksunõustaja roll pelgalt kliendi esindamine maksumenetluses või soodsa maksurežiimi leidmine. Maksunõustaja on partner ka maksuhaldurile maksuõiguses ja maksumenetluses selguse ja võrdsuse tagamisel.

Ühetaoline maksustamine on üks maksuõiguse põhilisi alusväärtusi, mille alus peitub põhiseaduse §-s 12, mis sätestab üldise võrdsuspõhimõtte ja diskrimineerimise keelu. Sellest tulenevalt peab maksuhaldur maksuseadust rakendama kõikide maksumaksjate suhtes ühetaoliselt. (Lehis, 2012, lk 75–77) On iga maksmaksja, maksuhalduri ja tegelikult ka riigi huvi, et kõiki võrdses olukorras olevaid maksumaksjaid koheldakse võrdselt. Maksuhaldur ei tohi oma menetlustes olla kallutatud – ei maksutuludest lähtudes ega muust huvist.

Maksude arvestamine ja tasumine saab toimuda üksnes maksuseadustes sätestatud reeglite alusel. Seega on ühetaolise maksustamise esmane ja kõige olulisem tingimus maksuseaduste hea kvaliteet. Mida lünklikum on maksureeglistik, seda keerulisem on jõuda ühetaolise ja võrdset kohtlemist pakkuva maksustamiseni.

Kohtame tihti arusaama, et lihtne maksusüsteem tähendab vaid üht maksumäära ja ei mingeid erandeid. Jah, ei saa vastu vaielda, et vaid standardmaksumäär ja erandite puudumine tähendab ülimalt lihtsust, kuid maksusüsteem tervikuna ei ole vaid maksu nimetus ja maksumäär. Küsimus on hoopis selles, kuidas kohandub meie maksusüsteem muu maailmaga. Meile praegu lihtsa ja iseenesestmõistetavana tunduva ettevõtte tulumaksusüsteemi tuleb nõustajana teiste riikide ettevõtjatele ja ka nõustajatele selgitada üsna sagedasti. Kas see on maksusüsteemi eelis või puudus?

Küll aga peame tõdema, et Eesti on kaotanud edu naaberriikide ees. Maailmapanga raporti kohaselt on Eesti langenud maksude deklareerimise ja tasumise edetabelis 14. kohale (World Bank, 2019). Varem meie selja taga olnud Läti on 2019. aasta raporti kohaselt 13. kohal ja Leedu hingab meile kuklasse, olles 18. Seega on aeg seada sihid kõrgemale ja kaugemale.

Eesti maksusüsteem on unikaalne ning meie maksude administreerimine ja deklareerimine vaieldamatult üks kõige kiirem maailmas. Siiski ei saa öelda, et Eesti maksusüsteem oleks praegu lihtne ja maksumenetlus alati mugav. Maksumaksja hindab lisaks maksude tasumise kiirusele ausat ja õiglast konkurents- ja majanduskeskkonda, mille arendamisse saab maksuhaldur oma tegevusega kasu tuua.

Viidatud allikad

Lehis, L., 2012. Maksuõigus. Tallinn: Juura.

World Bank, 2019. Doing Business 2019. https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf

MAKSUKURITEGU RAHAPESU EELKURITEONA

Karmen Sipelgas

*Maksu- ja Tolliamet, Sisekaitseakadeemia tolli ja maksunduse
eriala vilistlane*
karmen.sipelgas@emta.ee

Selle kirjutise puhul on tegemist lühikokkuvõttega autori 2019. aasta juunis valminud lõputööst „Maksukuritegu rahapesu eelkuriteona: probleemid ja lahendused” (Sipelgas, 2019). Üleilmastumise tõttu on kuritegevus saavutamas laialdasemaid mõõtmeid kui kunagi varem ja üks oluline kuritegevusevastase võitluse valdkond on seejuures rahapesu. Rahapesuvastane võitlus on tähtis läbipaistva ja ausalt toimiva ärikeskkonna säilimiseks. Lõputöö eesmärk oli välja selgitada probleemid, mis tekivad uurimisasutustes menetluspraktikas, kui rahapesu eelkuriteoks on olnud maksukuritegu, ning pakkuda välja lahendusi. Selleks analüüsiti kohtulahendeid, Euroopa Liidu direktiive, õigusakte ja erialakirjandust ning tehti eksperdiintervjuud Maksu- ja Tolliameti, Riigiprokuratuuri, Ringkonnaprokuratuuri ja rahapesu andmebüroo esindajatega.

Rahapesu on protsess, millega kuritegelikul teel saadud tulu integreeritakse finantssüsteemi ja seeläbi majandusse, varjates raha tegelikku päritolu. Rahapesu jagatakse klassikalises käsitluses kolme põhietappi: paigutamine, laotamine ja integreerimine. Rahapesule eelneb alati materiaalselt tulu teeniv kuritegu ehk eelkuritegu. Eelkuriteo üks võimalik liik on maksukuritegu. Eelkuritegude loetelu ei ole Eestis piiratud ehk eelkuriteoks kvalifitseerumisel ei ole välistatud teatud süüteod. Samuti ei ole eelkuritegudena kvalifitseerumisel sätestatud piiranguid karistuse liigi või karistuse alampiiri kohta. Lähtudes aga rahapesu eelkuritegude statistikast, on Eestis praktikas eelkuritegude ring väga piiratud, valdavalt on eelkuriteoks arvutikelmus või kelmus. Ülejäänud kuriteod on eelkuritegudeks vaid üksikjuhtudel, sealhulgas maksukuriteod. Maksukuriteod, mis võivad olla rahapesu eelkuriteoks, on leitavad karistusseadustiku 21. peatükist majandusalaste süütegude neljandast jaost (Karistusseadustik, 2001). Sisuliselt võib maksukuriteod jagada kolmeks: maksukohustuse varjamine ja tagastusnõude alusetu suurendamine (§ 389¹), salakaubavedu (§ 391) ning ebaseaduslikud toimingud tollisoodustusega kaubaga ja aktsiisikaubaga (§ 393).

Analüüsi tulemusel selgus, et rahapesu uurimisel juhtudel, kui eelkuriteoks on maksukuritegu, tekib mitmeid erisuguseid probleeme. Esiteks on erinev tõlgendus hetkest, millal lõpeb eelkuritegu ja mis hetkest on tehingud varaga vaadeldavad võimaliku rahapesuna. Mõnel juhul võivad rahapesu võtetega sarnased manipulatsioonid varaga olla eelkuriteo enese, mitte rahapesu osa ning vastutus rahapesu eest on sellisel juhul välistatud. Teiseks selgus, et rahapesu ei uurita pikemalt kui maksukuriteo aluseks võetud periood, kuigi seadus näeb ette võimaluse võtta vastutusele rahapesu eest ka siis, kui eelkuriteo üksikasjad ei ole kindaks tehtud ja selle eest pole süüdi mõistetud. Kolmandaks toodi praktikas olulise puudusena välja siseriikliku pangaandmete keskregistri puudumine. Eksperdid tõid välja, et rahapesu puhul tuleb tuvastada vara kasutamise eesmärk, näiteks varjata vara päritolu või tegelikku omanikku, kuid see on samuti teatud juhtudel keeruline. Järjest enam sarnanevad maksukuriteod ja rahapesu kuriteod küberkuritegudele, küberruumis andmete analüüsimine ja tõendite kogumine nõuab uurijatelt aga eriteadmisi- ja oskusi. Samuti on maksukuriteod ja rahapesu kuriteod enamikul juhtudel piiriülesed ja seetõttu on praktikas olnud probleemiks Euroopa Liidus ühtse maksukuritegude määratluse puudumine ning pikk õigusabi taotluste vastamise aeg. Kolmandate riikidega on andmevahetus teatud juhtudel veel keerulisem ja puudub ühtne praktika. Viimasena selgus analüüsist, et praktikas on tõstatunud ka mõistliku menetlusaja küsimus, kuid seda siiski järjest vähem ning oluline on iga maksukuriteo ja rahapesu kuriteo puhul seda eraldi analüüsida.

Lahendusena eeltoodud probleemidele nähakse menetluspraktika ja teadlikkuse suurendamist ning koordineeritud infovahetuse loomist riigi sees, Euroopa Liidu tasandil ja ka kolmandate riikidega. Teadlikkuse suurendamiseks soovitavad eksperdid korraldada rahapesuteemalisi koolitusi. Pangakontode keskregistri loomist nähakse infovahetuse efektiivsemaks muutmisel lahendusena nii siseriiklikult kui ka Euroopa Liidu tasandil. Uurimisasutuste omavaheline menetluspraktika jagamine, kas ühistes töögruppides või kinnises foorumis, aitaks rahapesu menetlustega vähem kokku puutunud uurijatel suurendada teadlikkust ning annaks võimaluse õppida teiste uurijate praktikast. Asutusteüleste uurimisgruppide loomine võiks teatud juhtudel aidata kaasata eelkuritegude menetlustesse teiste erialade (sh rahapesu) eksperte. Kõikide lahenduste koosmõjul on võimalik muuta rahapesu tõkestamise süsteemi efektiivsemaks ja vähendada rahapesu uurimisel tekkivaid probleeme.

Rahapesu kuritegude uurimine on oluline kogu riigi finantsüsteemide kaitseks. Süsteemne kuritegelikul teel tulu saavate isikute avastamine ja rahapesu tõkestamine on võimalik ainult siseriikliku ja rahvusvahelise koostöö kaudu. Kiirema ja tõhusama rahapesu tõkestamise süsteemi jaoks on oluline ka edaspidi uurida probleemkohti, mis takistavad rahapesu menetlemist.

Viidatud allikad

Karistusseadustik, 2001. RT I 2001, 61, 364. <https://www.riigiteataja.ee/akt/73045>

Sipelgas, K., 2019. Maksukuritegu rahapesu eelkuriteoga: probleemid ja lahendused. Lõputöö. Tallinn: Sisekaitseakadeemia. <https://digiriul.sisekaitse.ee/bitstream/handle/123456789/2234/Sipelgas.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

RIIGINÕUDED – RIIGI NÕUDED

Kerly Randlane

Sisekaitseakadeemia finantskolledži direktor

kerly.randlane@sisekaitse.ee

Tanel Ermel

Maksu- ja Tolliametite õigusloome valdkonna jurist

tanel.ermel@emta.ee

Viimaste aastate Eesti majanduskasv ja suurenenud õiguskuulekus on toonud kaasa olukorra, kus võlgnikke ja nõudeid nende vastu on jäänud üha vähemaks ja jätkuvalt prognoositakse nõuete arvu vähenemist. Seejuures ei ole riigil aga isikupõhist ülevaadet võlgniku kõigist kohustustest riigi ees. Eeltoodust tulenevalt on Justiitsministeerium seisukohal, et kohtutäiturite praegune suurearvuline ja hajutatud süsteem ei ole efektiivne (Justiitsministeerium, 2019). Ühelt poolt ei ole kõik kohtutäiturid nõuete sissenõudmisel edukad ja teisalt on nende praktika erinev, mis toob kaasa nii ebavõrdse tulu kui ka menetlusosaliste erineva kohtlemise. Nende probleemide tõttu ollakse üsna veendunud, et täitesüsteemi ei saa muuta jätkusuutlikumaks üksnes kohtutäituritele uute võimaluste otsimisega lississetulekuallikate leidmiseks, vaid on otstarbekas kogu süsteem ümber korraldada. Seejuures on riigikohus 25. jaanuari 2018. a otsuses nr 2-15-17249 juhtinud tähelepanu vajadusele hinnata kehtiva täitesüsteemi jätkusuutlikkust ning otsida võimalusi kulude vähendamiseks, muu hulgas vajaduse korral kohtutäiturite arvu ja ülesannete optimeerimise teel (Riigikohus, 2018).

Praktiline vajadus riiginõuete haldamine ja sissenõudmine ühtlustada ning viia ühtsetele õiguslikele alustele sai kinnitust 30. augusti 2018. a valitsuskabineti nõupidamisel. Selle otsusega tehti volitus anda riiginõuete konsolideerimine üle Maksu- ja Tolliametile. Seejuures kaaluti mitut võimalust, kuidas riiginõudeid hallata ja täitesüsteemi ümber korraldada. Ühe võimalusena nähti sellist täitesüsteemi mudelit, kus riik saab õiguse teha riiginõuete sissenõudmiseks esmaseid täitetoiminguid, näiteks keelumärgete ja hüpoteekide seadmine, pangakontode ja teiste rahaliste nõuete arestimine. Seejuures saadetakse kohtutäiturile nõuded üksnes siis, kui nõuet ei ole võimalik täita võlgniku rahalistest vahenditest, kuid võlgnikul on vara, millele saab sissenõuet pöörata täitemenetluse käigus. Sellise mudeli puhul täidaksid kohtutäiturid edaspidi peamiselt eraõiguslikke nõudeid, sh elatis- jm perekonnaõiguslikke nõudeid. Riiginõuete osaks jääks neile vara müügi õigus.

Riiginõuete konsolideerimise ja protsesside automatiseerimise tulemusel muutuks nõuete haldamine soodsamaks nii võlgnikule kui ka sissenõudjale. Nii nagu eespool nimetatud, sõltub kohtutäituri tulu peamiselt sissenõudmise edukusest, seejuures on aga väikeste nõuete tasu sissenõudja vaates liiga väike, et nende sisse nõudmiseks kasutada kõiki seadusandja loodud võimalusi. Just selleks, et väikeste nõuete täitmiseks tehtav kulu oleks optimaalsem, tuleb protsesse enam automatiseerida. Just selliste kehtiva täitesüsteemi kitsaskohtade ületamiseks kavandatakse anda riiginõuete halduse ja sundtäitmise funktsioon üle Maksu- ja Tolliametile. Seejuures planeeritakse kohtutäiturite arvu vähendada poole võrra. Rahvusvahelise praktika kohaselt võimaldab nõuete sissenõudmise konsolideerimine suurendada nõuete edukat sissenõudmist 10–45% tulenevalt nõude tüübist ja kasutatavatest meetmetest. Kui võtta arvesse rahvusvahelist praktikat, saab prognoosida riiginõuete haldamise ja sissenõudmise konsolideerimise tulemusel nõuete laekumise paranemist 0,2–1 miljoni euro võrra aastas ehk keskmiselt laekuks igal aastal riigieelarvesse 600 000 eurot rohkem.

Riiginõuete koondamine ühtsesse pädevuskeskusesse annab pikas perspektiivis riigis tervikvaate elanikkonna nõuetest. See aitab ennetada sotsiaalseid probleeme, planeerida riigi rahalisi allikaid ja teha regionaalpoliitilisi otsuseid. Nõuete konsolideerimine mõjutab otseselt mitmeid riiklike institutsioone, kuid peamine mõju on siiski

Maksu- ja Tolliameti töökorraldusele ja kohtutäiturite tööle. Muudatuse tulemusel hakkaks kõiki riiginõudeid haldama ja sisse nõudma Maksu- ja Tolliamet ning alles siis, kui nõuete sissenõudmine ei ole edukas, kuid võlgnikul on vara, mille arvelt võlgasid tasuda, saadetakse nõue täitemenetluse jätkamiseks ja vara müügiks kohtutäiturile.

Kokkuvõttes võidab riik riiginõuete konsolideerimisest ja täitesüsteemi ümberkorraldusest:

- 1) riiginõuete haldamine ja sissenõudmine muutub odavamaks ehk on tagatud kuluefektiivsus;
- 2) paraneb nõuete laekumine ehk nõuete sissenõudmine on tulemuslikum;
- 3) riigil on parem ülevaade nõuetest ehk tekib ametipõhise vaate asemel kliendipõhine tervikvaade;
- 4) võlgnikul on tervikvaade tema vastu suunatud nõuetest;
- 5) väheneb nii sissenõudja kui ka võlgniku halduskoormus ning paraneb nõuete sundtäimisega seonduv infovahetus ja seeläbi teenuse kvaliteet;
- 6) paraneb vabakutseliste kohtutäiturite efektiivsus.

Viidatud allikad

Riigikohus, 2018. Riigikohtu üldkogu otsus nr 2-15-17249. <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid/?asjaNr=2-15-17249/49>

Justiitsministeerium, 2019. Täitesüsteemi ümberkorraldamise kontseptsioon. <http://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/ddd304ea-7864-4771-8e9d-0bde06c28222?activity=1#zVHidaM>

TOLL HEAS JA KURJAS

Voldemar Linno

Maksu- ja Tolliamet sisemaa tollijärelevalve valdkonnajuht

voldemar.linno@emta.ee

Tollitegevustega puutuvad kokku kõik elanikud ühel või teisel moel. Osa kohtub tolliga ja näeb tollitegevusi riigi-piiri ületades, teised, ja neid on enamik, puutuvad tegelikult tollitegevustega kokku iga päev, kuid mitte otseselt. See tähendab, et riik tellib tollilt majanduse ja ühiskonna kaitset ja selle lõpp-produkt on rahva julgeolek. Seda saavutatakse tänu tõhusale tollikontrollile, mis põhineb targal objektivalikul, millele omakorda aitab kaasa hea riskide analüüs. Kuid peab mainima, et tõhus tollikontroll aitab saavutada veel ühte eesmärki, mis on viimasel ajal aktuaalne – tollikuulekust. Mis on tollikuulekus? Kuidas aitab see püstitatud eesmärki saavutada? Miks on see riigile tähtis? Vastame nendele küsimustele, alustades viimasest.

Iga riigi jaoks on tähtis teada, kui seaduskuulekad on tema kodanikud, kui hästi järgivad elanikud seadustega pandud kohustusi, milline on nende suhtumine seatud piirangutesse ning kas ja kuidas täidetakse reegleid ja ühiskondlikke kokkuleppeid. See kõik annab väga palju informatsiooni, mille põhjal on võimalik teha järeldusi, parandada ja kohandada seadusi, muuta reegleid ja kokkuleppeid ning muid aspekte, mis on seotud riigi olemasoluga.

On olemas hea ütlus: eesmärk ilma mõõdikuta on lihtsalt unistus. See tähendab, et kui meil on selge eesmärk, kuid ei ole selget mõõdikut, siis me ei saa öelda, kus me oleme ja kuhu me liigume. Samuti ei saa öelda, kus me olime ja kus on sihtkoht, kuhu peaksime jõudma. Selline lähenemine ei vii edasi, vaid soodustab kohapeal tamumist. Veel hullem, see võib suunata tagasi ja kulutada riigi ressursi mõttetult. See on aga lubamatu, kuna riigi ootus tollile on tõhus majanduse ja ühiskonna kaitse.

Maksu- ja Tolliamet on viimasel ajal palju panustanud eesmärkide ja nende mõõdikute väljatöötamisse ning nüüd võib olla kindel, et sihid on paigas. Oleme välja töötanud hea süsteemi, mille alusel mõõdame inimeste käitumist piiridel ehk seda, kuidas nad täidavad seadustega pandud piiranguid või lepivad keeldudega. Ja mitte ainult, seirekontrollide süsteem, mille alusel mõõdame piiriületajate käitumist, annab meile veel väga palju andmeid, mille alusel saame oma tööd parandada. Kontrolli tulemuste põhjal on võimalik hinnata kontrollitaktika edukust, riskide hindamise tõhusust, ressursi kasutuse efektiivsust, uute trendide tekkimise ohtu, piiriületajate käitumise muutust, tollimeetme tõhusust ja palju muud, mille alusel on võimalik muuta meie tööd veel edukamaks. Seeläbi saame muuta ka ühiskonna käitumist ja hoiakuid sellisteks, et inimeste elu ja tervis ei oleks ohus. Samuti on tagatud majanduses aus konkurents.

Mis on ikkagi tollikuulekus? Vastus on tegelikult eespool juba välja toodud. Tollikuulekus on näitaja, mis aitab hinnata reisijate või ettevõtjate käitumist tolliküsimustes. Teisisõnu, mida väiksem on rikkumiste arv, seda parem on tollikuulekus. Tänu ülalkirjeldatud süsteemile on võimalik täpselt teada, mis ja kus toimub, ning selle alusel paremini juhtida ressursse ja paindlikumalt reageerida uutele probleemidele. See aitab omakorda saavutada eesmärke ja suurendada tollikuulekust.

Kokkuvõttes võib öelda, et tollikuulekuse suurendamine annab võimaluse vabastada ressursse sealt, kus oht on minimaalne, ja suunata neid sinna, kus probleem tollikuulekusega on tõsisem ning kus riigi ja ühiskonna jaoks on riskid väga suured. Kindel on ka see, et ainult tõhusa tollikontrolliga ei ole võimalik muuta inimeste käitumist. Väga tähtis roll on selgitustööl, mille eesmärk on teadvustada elanikele seaduseid ja reegleid, mille vastu võidakse eksida. Teisisõnu, inimeste teadlikkusega tegelemine vähendab eksimuste arvu.

KES TASUB SUITSETAJATE ARVE ÜHISKONNALE?

Indrek Saar

Sisekaitseakadeemia finantskolledži professor

indrek.saar@sisekaitse.ee

Tubakatooted erinevad paljudest teistest toodetest selle poolest, et nende tarbimisega kaasneb märkimisväärne kõrvalmõju teistele inimestele. Selle tagajärjel võib tekkida olukord, kus tarbijad saavad selle toote turult soetada odavamalt, kui selle tootmine ja tarbimine ühiskonnale kokku maksab. See tähendab, et tubakatoodete puhul pole üheselt selge, kes selle toote ühiskondlikud kulud ehk ühiskonnale esitatud arve tasub – sellest on ajendatud ka kirjutise pealkiri. Sigarettide ja muude tubakatoodete salakaubandus on samal ajal üks levinumaid ja suurimaid probleeme, millega eri riikide tolliametnikud peavad tegelema. Seetõttu on tollitöös oluline teadvustada selle toote eripära ja ühiskondlikku mõju.

Tubakatoodete tarbimisega kaasnevate probleemide suurusel annab aimu fakt, et teatud hinnangute kohaselt saab igal aastal tubakatoodete tarbimise või nende kõrvalmõjudega seostada 8 miljoni inimese surma (World Health Organization, 2019). Tubakatoodetega seostatav negatiivne mõju maailmas on võrreldav 1,8%-ga maailma SKP-st (World Health Organization, 2019). Eestis on tubakatoodete kulu varem teadaolevalt hinnatud kahel korral: 2004. aastal hinnati see tasemele 1,4% SKP-st (Taal *et al.*, 2004), 2009. aastal 0,5% SKP-st (Reinap, 2009).

Selle kirjutise autor hindas 2019. aastal tehtud uuringuga, et tubakatoodete kulu ühiskonnale 2018. aastal ulatub 0,6%-ni SKP-st, mis tähendab, et kulu ületab aastas 100 miljoni euro piiri. Lisaks saab Eestis tubakatoodetega seostada aastas 400 enneaegse surma juhtumit. Mainitud uuringus monetariseeriti need 400 surma kaotatud sisetulekutena ehk produktiivsuskaduna. Märkimisväärne osa tubakatoodete sotsiaalsest kulust tuleneb illegaalsete tubakatoodete avastamise ja avastatud juhtumite menetlemisest Maksu- ja Tolliameti poolt, hinnanguliselt ulatus see kulu 2018. aastal üle 10 miljoni euro. Siit tekibki küsimus, kes selle ühiskonnale esitatud arve kinni maksab.

Vastus on suhteliselt lihtne: selle kulu kannavad legaalsete tubakatoodete tarbijad, kes maksavad tubakatoodete ostuga riigile aktsiisimaksu üle 200 miljoni euro aastas. Muidugi ei ole kõiki kulusid võimalik rahasse arvestada. Kuid vaadates tubakatoodete sotsiaalse kulu suurusjärku ja võrreldes seda riigikassasse laekuva tubakaaktsiisituluga, saab väita, et tubakatoodete tarvitajad ei jäta enda tekitatud ühiskondlikku kulu teiste kanda, vaid tasuvad need ise fiskaalsüsteemi kaudu.

Eelnevast loogikast tulenevalt võib teha esmase järelduse, et riik on suutnud tubakapoliitikaga vähemalt majanduslikus vaates tubakaga seotud ühiskondlikud probleemid lahendada või vähemalt kontrolli all hoida. Tervikpilti vaadates nii optimistlikku järeldust siiski teha ei saa. Arvestades, et tubakatoodetega saab seostada aastas 400 surma ning eeldades, et ühe statistilise elu väärtus Eestis jääb maksevalmiduse printsiipi kasutades (mis väljendab mitte produktiivsuskadu, vaid seda, kuidas inimesed ise elu väärtust hindavad) ligikaudu ühe miljoni euro juurde, siis on ainuüksi enneaegsest suremusest tulenev kahju ühiskonnale ligikaudu 400 miljonit eurot. Sellele tuleks liita kahju haigestumisest ja muust tubakatoodete mõjust, näiteks eespool mainitud korraaitsekulud Maksu- ja Tolliametile.

Vastates uuesti pealkirjas esitatud küsimusele, saab väita, et tubakatoodete tarvitajad tasuvad tubakatoodete tarbimisest tekkiva kahju nii oma raha kui ka elu ja tervisega. Üks võimalus on seda kõrvalt pealt vaadata põhjendusega, et see on tarbijate vaba valik. Enamik riike on siiski võtnud vastutuse ja püüab erinevate meetmetega inimesi aidata. Isegi majandusteaduses, kus eeldatakse sageli, et tarbijad on ratsionaalsed ja tarbimisotsuste tegemisel on juba võimaliku negatiivse mõjuga elule ja tervisele arvestatud, on käitumisökonomilisel lähenemisel tüüpiliseks

eelduseks see, et tarbijad ei suuda enesekontrolli probleemi tõttu oma heaolu jaoks parimaid otsuseid teha. Teisisõnu, kui nad saaksid, loobuksid nad tubakatoodetest, kuid olles juba tarbija staatuses, ei saa nad sellega hakkama.

Sellises olukorras on kahtlemata oluline roll täita tolliametnikel, eelkõige tubakatoodete salakaubanduse tõkestamisel. Selle kaudu saavad nad luua ühiskonnas olulist väärtust ning aidata kaasa turvalisema ja tervema ühiskonna loomisel. Sellest lähtudes võib tolliametnikke vaadelda lisaks sisejulgeolekuametniku rollile ka tervisekaitseametnikena, kuna nende töö tulemuslikkusest võib sõltuda paljude inimeste tervis ja elu. Sellist laiemat ja kaudsemat mõju, mida tollitöö hõlmab, peab rohkem teadvustama, sest see aitab paremini mõista tollitööga loodavat ühiskondlikku väärtust ning hinnata tolliametniku professiooni ühiskonnas.

Viidatud allikad

World Health Organization, 2019. Tobacco. <https://www.who.int/health-topics/tobacco>

Taal, A., Kiivet, R., Hu, T., 2004. The Economics of Tobacco in Estonia. HNP Discussion Paper, Economics of Tobacco Control Paper No. 19.

Reinap, M., 2009. Olulisemate käitumuslike terviseriskide majanduslik koormus. Magistritöö. Tallinn: Tallinna Tehnikaülikool.

TOLLIAMETNIKU KUTSEOSKUSTEST

Helle Koitla

Sisekaitseakadeemia finantskolledži lektor

helle.koitla@sisekaitse.ee

Tööturu uued vajadused nõuavad töötajatelt iseseisvat mõtlemisvõimet, vastutustunnet ja tänapäevast oskustevalvet. Kutsestandard on dokument, mis kirjeldab kutsetegevust ning vastaval kutsel edukaks tegutsemiseks vajalike oskuste, teadmiste ja hoiakute kogumit. Avaliku teenistuse ametnike olulisi tööalaseid kompetentse ja oskusi kirjeldaks kõige paremini vastav kutsestandard. Sisekaitseakadeemia finantskolledžis tehti 2019. aastal uuring (Güldenkoh *et al.*, 2019), et analüüsida tolliametniku kutsestandardi rakendatavust Eestis. Järgnevalt tutvustatakse ülevaatlilikult selle uuringu tulemusi.

Kutsestandard kirjeldab kutsetegevust ning vastaval kutsel edukaks tegutsemiseks vajalike oskuste, teadmiste ja hoiakute kogumit (Kutsekoda, s.a.). Standardi väljatöötamine on aeganõudev protsess ning seetõttu on oluline enne analüüsida, kas standardit on konkreetsele ametikohale vaja. EL-is on kehtestatud kutsequalifikatsiooni eeldavad tegevusvaldkonnad ja ametid, tollitoimingute või nendega mitteseotud esindajate tegevusalad kehtestati aastal 1982 (European Council, 1982).

Finantskolledži uuringust selgus, et üheski EL-i riigis ei ole tolliametniku kutsestandardit koostatud. Kuid olemasoleva tööjõu puhul ja juhul, kui täismahus õppeprogrammide läbimine ei ole sobilik või vajalik, võib kutsestandardi abil olla oluliselt lihtsam hinnata ja arendada töötajate kompetentsi.

Õiguslik keskkond EL-i tasandil on tolliametniku kutsestandardi koostamiseks soosiv. Kuigi standardi koostamise protsess Eestis on suhteliselt pikk ja koosneb mitmest etapist, on see selgelt reguleeritud ja Kutsekoda on seda koordineeriv organisatsioon. Seega, kui standardi järele oleks olemas sisuline vajadus, ei ole õiguslikke ega administratiivseid takistusi selle koostamiseks.

Kutsestandardi koostamisel on kolm eeldust. Esiteks peab olema selge kutsestandardi rakenduskava. Teiseks peab tegema valdkonnapõhise uuringu. Kolmandaks peab olema tööandja eesmärgipärane toetus kutse väljatöötamise vajalikkuse kohta. Mainitud uuringus analüüsiti Maksu- ja Tolliameti kui tolliametnike tööandja esindajate seisukohti kutsestandardi osas.

Maksu- ja Tolliameti kuue spetsialistiga tehti eksperdiintervjuud, intervjuueeritavatele esitati kaheksa üldist suunavat küsimust tolliametnike värbamise, arendamise ja koolitamise teemal. Selgus, et Maksu- ja Tolliametis pole kutsestandardi kehtestamist analüüsitud, samas leiti, et standardist võiks kasu olla tolliametniku tasemete kirjeldamisel ja elukutse populariseerimisel.

Uuringu tulemusena selgus, et Maksu- ja Tolliametis ei ole tolliametniku kutsestandardi koostamist arutatud. Samas leiti, et kutsestandardist võib olla märkimisväärne kasu nii praegustele kui ka potentsiaalsetele tulevastele tolliametnikele. Suurima probleemina toodi välja tolliametnike piirile värbamine. Leiti, et kutsestandard võib leevendada mitut probleemi, eelkõige seoses uute töötajate värbamise ja tolliametniku elukutse populariseerimisega.

Viidatud allikad

European Council, 1982. European Council Directive 1982/470/EEC of 29 June 1982 on measures to facilitate the effective exercise of freedom of establishment and freedom to provide services in respect of activities of self-employed per-

sons in certain services incidental to transport and travel agencies (ISIC Group 718) and in storage and warehousing (ISIC Group 720).

Güldenkoh, M., Koitla, H., Kaselo, M., Sieberk, L., Saar, I., 2019. Tolliametniku kutsestandardi rakendatavus Eestis. *Finantskolledži Toimetised*, Nr 2019/1. https://digiriiul.sisekaitse.ee/bitstream/handle/123456789/2291/2019%2010%20FK%20toimetised%20A4_FIN.PDF?sequence=1&isAllowed=y

Kutsekoda, s.a. Sihtasutus Kutsekoda. <https://www.kutsekoda.ee>

RAHAST NII JA TEISITI

Gaabriel Tavits

Tartu Ülikooli õigusteaduskonna sotsiaalõiguse professor

gaabriel.tavits@ut.ee

Avalikus teenistuses on rahalistel väärtustel väga erinev tähendus. Avaliku teenistuse seadus (2012) näeb ette mitmesuguseid hüvitisi, mida tuleb tasuda nii teenistussuhte ajal kui ka teenistussuhte lõppemisel. Riigikohtu senine kohtupraktika on osa nimetatud hüvitisi muutnud kahjuhüvitiseks, mida tuleb iga kord eraldi tõendada. Kas ja kuidas võiks niisugune tõendamine olla kooskõlas ametniku eetikakoodeksiga?

Riigi plaan muuta pensionisüsteemi ei jäta puutumata avalikku teenistust ja nende eriliike. Kui kohati on eripensionide ärajäämist põhjendatud osamaksete tegemisega pensioni teise sambasse, siis nüüd ei pruugi see selgitus enam kehtida. Kas pensionisüsteemi muutmisega peame eripensionid tagasi tooma, et tagada avaliku teenistuse stabiilsus?

Avalik teenistus ei ole midagi muud, kui üks paljudest töötegemise vormidest. Seejuures on üsna tihti kirjeldatud avalikku teenistust kui stabiilset töötegemise võimalust. Tihti kõlab ka väide, et kuigi tasud võivad avalikus teenistuses olla madalamad kui erasektoris, on oluline ikkagi stabiilsus.

Avalik teenistus teatud tasude mõttes ei ole midagi erinevat töölepingu alusel töötavatest töötajatest. Nii tuleb tasuda ületundide eest, öisel ajal töötamise eest jne. Samuti on ettenähtud hüvitised, kui teenistussuhte lõpetamine ei ole olnud seadusega kooskõlas. Avaliku teenistuse seaduse (2012) § 105 lõike 1 kohaselt on ametnikul õigus saada kolme kuu keskmine palk, kui teenistussuhte lõpetati seaduse nõudeid eirates. Selle sätte kohaselt oleks tegemist summaga, mille suurust saab muuta kohtu äranägemisel. Riigikohus on selle summa muutnud teiseliigiliseks. Tegemist on kahjuhüvitisega. Tekitavad kahju peab aga tõendama – ametnik peab suutma selgitada, et temal on kahju tekkinud. Tõendamiskohustuse olemasolus ei ole midagi ebataolist. Kahju tõendamise põhimõtte kehtib ka teistes menetluse liikides. Küsimusi võib tekitada niisuguse kahju tõendamise nõude kooskõla ametniku eetikakoodeksiga.

Ametniku eetikakoodeks näeb ametnikule ette järgmised kohustused:

- ametnik on tööl ja töövälisel ajal väarikas ning hoidub avaliku teenistuse maine kahjustamisest;
- ametnik kasutab talle usaldatud vara ja vahendeid eesmärgipäraselt, tõhusalt ja säästlikult.

Kahju tõendamise ja hüvitamise nõue võib kahjustada avaliku teenistuse mainet. See võib näidata, et avalik teenistus ei olegi nii stabiilne kui seda ette kujutatakse. Menetluslikult võib (endisel) ametnikul õigus olla, aga kas kahju hüvitamise nõue on eetilisel põhjendatud, kas niisugune nõue riivab ametniku eetikat?

Plaanitavad muudatused pensionisüsteemis tekitavad diskussiooni kõigis aspektides. Samas ei ole tähelepanu pööratud, mis mõju on sellel avalikule teenistusele ja selle eriliikidele. Üks paljudest põhjendustest, miks eripensionid kaotati, oli seotud rahaga. Need pensionid on riigile liiga kulukad. Mõttekam on maksta suuremat palka ja ametnikud ise saavad pensioni koguda nii teise kui ka kolmandasse sambasse. Planeeritavate pensionireformi muudatuste valguses on need argumendid jäänud tagaplaanile. Kuna teise samba saatus ei ole teada – ei ole üheselt selge, kes ja mis ulatuses saab oma raha välja võtta –, tekitab see paratamatult ebakindlust avaliku teenistuse

eriliikides. Ei ole üheselt selge, missuguste sotsiaalsete tagatistega motiveerida sisenema avalikku teenistusse. Kuidas reageerib avalik teenistus senisele pensionireformi plaanile tervikuna, ei ole praegu teada.

Rahalisi teemasid avalikus teenistuses ei saa alahinnata. Kuigi esmapilgul tundub, et rahaliste teemade tähtsus ja mõju on tagasihoidlik või olematu, võib lähemal uurimisel leida olulisi küsimusi, millele ei ole vastust otsitud või ei ole tahetud otsida. Nii võib uurida, kui kaugele ulatub ametniku eetikakoodeks (kas kuni kohtuotsuse lõpliku jõustumiseni) või kas planeeritav pensionireform riivab seniseid põhjendusi eripensionite kaotamiseks.

Viidatud allikad

Avaliku teenistuse seadus, 2012. RT I, 13.03.2019, 37. <https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019037>

